

Embrace The Befuddlement¹

Å ville spesifisere termen masse er en selvmotsigelse; det er å fylle noe med mening som ikke har det. Man sier "arbeidermassen" Men massen er aldri arbeidernes masse, like lite som et annet sosialt subjekts eller objekts. "Bondemassene" i gamle dager var f.eks. slett ikke masser. Bare de utgjør en masse som er befridd for sine symbolske forpliktelser: "opphevet" (innlemmet i uendelige "nettverk") og bestemt til ikke lenger å være noe annet enn en talløs terminal for de samme modeller som ikke makter å integrere dem, og som tilslutt bare produserer dem som statistisk avfall. Massen er uten attributter, uten karakteriserende tillegg, uten egenskaper, uten referanse. Det er dens definisjon, eller dens grunnleggende ikke-definisjon.²

Ofte arbeider jeg utifra en kanhende problematisk fornemmelse av det generelle, det allmenngyldige. Virkeligheten som drøm. Hvorfor dette har blitt så viktig for meg er kanskje på grunn av betrakteren, noen jeg forholder meg til uten å kjenne, som jeg forholder meg til deg som leser denne teksten uten å ha noen anelse om hvem du er. Publikum er en utydelig masse som jeg ofte har hatt i tankene uten å helt klare å finne ut av. Jeg vokste opp i en teater-familie som gradvis konverterte til underholdning, mest av økonomiske årsaker. Tanker om ektehet, naivitet, håp, forandring, om å skulle arbeide for andre eller arbeide for seg selv, leve og overleve. Populisme, konvensjoner, normativitet. Et pinlig forsøk på å imøtekomme en vag idé om hvordan man bør oppføre seg, nervøs og skiftende som bikinimoten, aksjemarkedet. Den klamme følelsen jeg får i møtet med autoriteter også med folk i tydelige roller. Kanskje prøver jeg å kompensere for min uvitenhet om hvem som ser på ved å være så rettferdig som mulig. Det universelle som en komisk misforståelse på den ene siden, samtidig som det er en vakker tanke om samhörighet. Alt og ingenting på samme gang. Så spesifikt og samtidig så utydelig. Samtidig som jeg troligvis framtrer som mer generøs hvis jeg deler med alle enn jeg gjør om jeg bare deler med noen,

¹ Låttittel hentet fra *Ghybbrish*, av Kevin Drumm, utgitt 2011.

² Jean Baudrillard, *I skyggen av de tause majoriteter eller den sosiale ordens endelikt*, oversetter Per Buvik (Oslo: Cappelens upopulære skrifter, 1991), 9-10.

så setter jeg meg også i en posisjon hvor jeg unngår å ta et valg, hvor jeg ikke behøver å kjenne verken meg selv eller deg, der jeg slipper å vite hva jeg gjør.

Därför kan hon inte anses ljuga, för hon antar inte att hon känner sanningen och kan därför inte medvetet föra fram ett påstående som hon antar är falskt. Hennes yttrande grundas varken på tron att det är sant eller på att det inte är sant, som lögnen måste vara. Det är just denna bristande förbindelse med omsorg om sanningen- denna likgiltighet för hur det egentligen förhåller sig- som jag anser vara skitpratets väsen.³

Min praksis er mangefasettert både hva gjelder medie og metoder. Det fungerer som en slags pågående forhandling med meg selv, en eksperimenterende utprøving av ulike saker. En produktiv ambivalens som lar absurd slapstick forenes med dypt gravalvor i et spill mellom abstrakt og konkret. Gjennom mine arbeider forsøker jeg blande sammen eller sette ulike referanser opp mot hverandre og med dette frammane en følelse av tvetydighet som jeg ofte opplever. Mye av det som inspirerer meg finnes i rommet mellom slike motsetninger som vanlig/uvanlig, kjedelig/spennende, abstrakt/konkret, passiv/aktiv. I min barndom fikk jeg ofte høre at min egen familie var uvanlige og at de andre var vanlige. Vi var nok ikke de eneste som deltok i å skape slike sannheter om oss selv, hvem er vel vanlig? Uansett skulle all backup vi fikk for denne sannheten i mitt tilfelle føre til en hel del funderinger. Jeg har ofte fantasert om vanlige mennesker som om de var eksotiske dyr eller reisemål. En norsk barnefortelling, Snekker Andersen og Julenissen⁴, handler om når en tilfeldighet fører til at den vanlige personen Andersen og selveste julenissen bytter plass for en dag. Andersens familie tror nok det er Andersen selv som har kledd seg ut til nisse (som han jo bruker å gjøre på julaften), mens hjemme hos julenissen gjør Andersen med sine snekkerkunnskaper stor lykke hos julenissens familie. En enkel forandring av konteksten gjør Andersen til en eksotisk og spennende person. Enkelheten som finnes i historien om Andersen er som i mange av mine arbeider, og bygger på en uproblematisk forståelse av vanlighet som fremdeles morer og inspirerer meg.

³ Harry G.Frankfurt, *Bullshit*, oversetterer Joachim Retzlaff (Stockholm: Santérus Förlag, 2007), 38-39.

⁴ Alf Prøysen, *Snekker Andersen og Julenissen* (Oslo: Tiden, 1992).

Selv frigjorte bohem-familier med teater-innriktning kan ikke alltid velge sine jobber. Jeg har arbeidet ganske mye utkledd som nisse på kjøpesentre, helt fra jeg var liten. Blant annet delte vi ut gratis mandariner til senterets kunder. Noe innholdsløst i selve rollebeskrivelsen gjør det vanskelig å skulle gi en vettig respons, å skape en holdbar situasjon utover de timene det tar før smilebåndet begynner å bli slapt og umotivert. En påtatt skoleflinkhet oppstår samtidig som et opprør, og det blir lett miste interessen, eller grepet om sin egen rolle. I slike situasjoner krymper jeg, reduseres til en reke. Jeg smiler og deler ut en mandarin men jeg mener det ikke. Fra å famle i tåke med lukkede øyne havner jeg straks i et ubehagelig sterkt lys, for blendende til å kunne få med alt som betyr noe, små nyanser, alle små detaljer og støvkorn, det som gjør oss til mennesker er borte, bare det mest dominerende vises og det er ikke alltid pent. En hvilken som helst episode av Family Guy kan fungere som et eksempel på når dette såkalte klarsynet blir jobbigt, Fellinis stereotype karakterer likeså. Sårende og underholdende på samme tid, for latterlig til å skulle tro på det, samtidig i aller høyeste grad virkelig, jeg deltar og bekrefter det gjennom å se og skulle aldri ledd om det ikke fantes noe å le av. Det er jo morsomt. Ubehaget som oppstår når disse sannheter får riktige konsekvenser, foreksempel underminerer en. Å tvinge seg inn i roller som reduserer en for å få noe annet ut av det, å komme bort fra den rette følelsen.

Reker er forresten mitt favoritt-kjæledyr, jeg hadde noen små reker i et akvarium en gang, helt røde, som små kirsebær var de, og svømte veldig vakkert, alle de tynne føttene hang etter de som langt hår, som en fiskehale, de beveget seg som små dansere. Det var synd da de alle døde, jeg burde kanskje fundere på å skaffe slike igjen.

Den rätta känslan är en allmän känsla, icke en speciell känsla. En människa som är besatt av demoner kan vi ju icke förstå, en fattig kan vi ju icke förstå, en blind som ropar ur grändmörkret kan vi icke förstå. Den rätta känslan tar endast hänsyn till den yttre situationen. Odlandet av den rätta känslan måste ta sin början i barndomen; vad som försummas då kan icke bättras på med smink eller ögonsvärta. Det kan icke ske under trycket av plåga och nöd, som gör sinnet trångt och knyter känslan till den egna fördelen. En tiggerskas dotter som leker i gatsmutsen får skorv och toviggt hår; när man går förbi sträcker hon fram sin lilla hand,

gnäller och ler för att få en slant. Skorven kunde botas med salva och håret kan tvättas, men att sträcka fram handen och le, det förstör hennes känsla, den skadan kan icke botas, hur kunde hon då någonsin bli vacker? Jag har aldrig behövt tänka på min fördel, jag har aldrig behövt sträcka fram handen och le, jag har aldrig behövt överdriva med ögonsmink utan mina ögon har alltid varit svarta av sorg.⁵

Jeg så mye b-film sammen med min mormor da jeg var liten. Ikke at jeg vil fordømme den opplevelsen, det var riktig trivelig, spesielt siden vi gjorde det sammen. Det er filmen jeg vil fortelle om, eller, dens virkning. En dårlig film kan påvirke deg en liten stund men siden forsvinner den bare like ut i ingenting. Dette ingenting har jeg med meg, lidenskaper og pasjoner uten varig virkning, uten noe egentlig innhold bortsett fra den flyktige tidsbestemte plutselige opphisselsen, den som ikke bygger på noe merkbart av substans, men noe generelt litt patetisk menneskelig. Som yogurt, som en blomst, et klamt øyeblikk i en dårlig dokumentar, en hul sjokoladenisse. Det ligger en kvalitet i det populære, hastig formulerte, patetisk menneskelige, som jeg interesserer meg for. Tomhet og begjær. Det er bare så uendelig vanskelig å peke på det, da det lett forsvinner eller mistolkes, det er en kvalitet som like gjerne kan finnes i den alvorligste finkultur som i den mest håpløse såpeserie.

Forresten vil jeg gjerne få med at det bare ble slik, alt dette med nisser, jeg hadde ikke planlagt å ta med så mye om akkurat det i teksten. Når jeg tenker litt etter er det kanskje noe som gjør at de passer veldig bra i denne sammenhengen. Jeg tenker at en nisse er lett å like og ganske stereotyp. Det går tolv på dusinet av nisser. For ikke å snakke om sjokoladenisser, som jo er hule, altså tømt for innhold. De består av en fasade og forsvinner når man spiser de. Nisser har såvisst personlige egenskaper og skiller seg fra hverandre litt på den måten, i noen filmer finnes det jo nisser som er ganske sinte og vanskelige, men bortsett fra julenissen er det jo virkelig ingenting spesielt med en nisse. De er hyperreelle kopier av hverandre, har akkurat de samme klærne på seg og forventes være svært hyggelige uten at det går å spore deres motivasjon for denne oppførselen. Jeg forstår ikke hvorfor Baudrillard aldri har skrevet noe om nisser, det skulle jo vært perfekt for

⁵ Willy Kyrklund, *Polyfem förvandlad*, i *Prosa* (Stockholm: Bonnier Alba, 1992), 359.

ham.

Muligvis er det litt søkt å forsøke forklare sitt kunstnerskap ved hjelp av nisser, det er jo også så sesong-betont, blir kanskje lett å ta useriøst bare for det. Kanskje kan det føre til at denne teksten kun blir gjeldende i tidsrommet mellom november-januar, det skulle isåfall være skrekkelig problematisk for meg, som har deadline i oktober. Skulle kunne forsøke å få til en halloween-vinkling på den isåfall, for å få den til å passe inn. Dette med å passe inn skaper forresten en interessant problematikk i en kunstkontekst, der oppgaven for en kunstner på mange måter blir å stride imot det kjente og det konforme, følge sin egen stemme samtidig som det også på mange måter gjelder å følge reglene. Uttrykket “go with the flow” facinerer meg. Det impliserer at det finnes en masse som gjør det samme som hverandre uten helt å vite hvorfor, som at det bare blir slik, akkurat som det bare blir slik i en dyreflokk.

Jeg har ofte hørt folk utgå ifra at man som kunstner gjør det man har mest lyst til. Denne tanken om å utgå fra lyst har festet seg, kanskje også viktig for meg som metode eller i det minste som inspirasjon. Når jeg tenker på lyst og begjær er dette ikke så uproblematisk og enkelt som det først kan se ut til å være, samtidig er det iblant så enkelt at det nesten er pinlig. Noen saker kan man fikse helt alene, noen behøves omverdenens bekreftelse og støtte for å komme noen vei med. Isåfall kompliserer det jo saker en hel del for en enslig kunstner som gjerne vil utgå fra lyst.

Motivasjon er jo kjempeviktig i nesten alle slags arbeid, men det skjer noe spesielt om man forventes utgå fra det. En politi er kanskje like styrt av sin lyst som en hvilken som helst kunstner, kanskje i mange tilfeller mer. Likevel har politien forventninger til seg som gjør at dens egen personlige motivasjon ikke behøver å være så tydelig (om det nå ikke er en spesielt tydelig politi-personlighet det er snakk om, vel å merke). Det er når man stikker litt ut at saker blir tydelige, en kunstner stikker jo på mange måter litt ut fra det man kaller det vanlige, og blir dermed både tydelig og utydelig som person. Dette skulle man jo også forsåvidt kunne si om politifolk, kanskje om alle folk.

Noen spurte meg en gang hvorfor det i mine video og fotobaserte verk alltid var noe imellom der man står og det man ser på, enten det var en glassrute, tåke eller en slags utydelig hinne som hindrer direkte kontakt. Jeg svarte at i

mitt tidligere liv var jeg en hamster, og at erfaringen med å sitte i et glassbur har preget mitt kunstnerskap. Det er så befriende å kunne ty til en slik formulering, det forklarer alt, samtidig som jeg ikke har sagt noe galt. Så langt borte fra noe som noen kan ta på alvor og likevel meningsfylt. Som kunstner kan jeg ta på meg at det allmenngyldige ikke viser seg som allmenngyldig, jeg kan være den som går god for allmenngyldighetens mislykkethet. Jeg kan være en person på kanten av et stup som deklamerer poesi om kjærlighet ut i intet.

*Länge hadde jag burit föreställningen om en plats av fullständig intighet, om en gata, ett torg eller en grässlätt där jag i vilken riktning jag än böjde mig inte kunde uppfatta en lukt, där inget ljud överröstade de andra, där allt sammanföll till ett jämnt muller, en uttunnad gråhet. Drömmen om denna tomhet, om lyckan i att stå med händerna i fickan och bara kunna säga om det man ser framför sig: en gata vilken som helst; eller lika gärna: en strand som vilken annan.*⁶

Muligvis er mitt frieri til ingenting et fåfengt forsøk på å nå fram, men noe i selve forsøket trigger min glede over det absurde, det nytteløse, misforståelsen, som like store deler av det å være menneske som den tydeligheten vi ser representert, forvirringen som vi ofte deler med hverandre. Forsvunnet som noe som klippes bort mellom viktige filmscener men inneholder stor betydning – eller ikke. Dette sjansespillet med mening v.s. meningsløshet har blitt hengende igjen hos meg. Når noe blir en vane skremmes jeg over hvor lett jeg kan gå miste om innholdet. En form, en kopi, noe som ser ut som noe annet. Jeg forsøker holde meg selv våken ved å være amatør, ved aldri å være helt sikker. Litt som musikeren Dominick Fernow (Prurient) i nedenstående sitat:

”Every few years I try to overhaul the equipment,” he says. ”So everything I used in Bermuda Drain had never been used before on any record. And I’ve done that several times in the past. So in some ways, for the major statements to be made, there has to be kind of a naivety to what im doing from a technical, sonic standpoint. The struggle of trying to learn and explore something new that you’re not familiar with and not

⁶ Stig Larsson, *Autisterna*, Modernista Stockholm 1997 (1979), s.105.

versed in is a really important part of my process... I need there to be that kind of question mark there.”⁷

Spørsmålstegnet han snakker om er også blitt en viktig del av mitt arbeid. Til forskjell fra Prurient, som arbeider med lyd og tekst, arbeider jeg oftest med visuelle midler og alt hva det innebærer av tegn. Noise-musikkens publikum er kanskje mer submissive enn samtidskunstens, og lyd mer abstrakt enn bilde, det virker ikke handle om å tolke eller tenke på samme måte, kanskje er det mer et ønske om å la seg overfalle/overvelde? Noe foregår der framme på scenen, og sånn sett er relasjonen mellom betrakter og utøver mer tydelig. Deler av mitt arbeid kan man til sammenligning se som et slags bakholdsangrep. Rettet mot tilfeldig forbipasserende som et spill med tilfeldigheter der meningen kan utebli, eventuelt vokse og ta nye former. Funderinger omkring hvem som ser på, og om vår relasjon. Kanskje et forsøk på å holde balansen i forhold til de regler og normer som ikke bare finnes i hverdagen men som også omgir kunsten.

Anne Marte Overaa

Kungl. Konsthögskolan 2011

⁷ “Oedipus”, Phil Freeman, *The Wire*, september 2011. Intervju av Prurient.